

וכי רק "כי תהיין לאיש שתי נשים".... לא יוכל לבכר?!..

ספר דברים פרק כא

(טו) כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכר לשנואה: (טז) והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר: (יז) כי את הבכר בן השנואה יביר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה:

ורבו התמיהות בקטע זה:

1. מדוע נקטה התורה 'שתי נשים'? הלא גם באשה אחת יתכן שהאב ירצה להעדיף את הצעיר על הבכור – וילמדנו ש'לא יוכל לבכר'!
2. לשם מה כתבה בכל אחת מהן 'האחת.. והאחת'? או שתכתוב רק 'האהובה והשנואה' או שתכתוב 'האחת אהובה והשנית שנואה'?
3. אמנם בידי האב 'לנשל' את הבכור הטבעי מ'זכויותיו הממוניות' היה לו לומר: "לא יוכל לתת לבן האהובה פי שניים", אבל ל**בכר** משמעו 'לעשותו לבכור', פשיטא שאין זה ביכולתו לשנות מעמדו הגנטי!
4. והשאלה העיקרית: הלא מפורש בקרא: "וילדו לו בנים האהובה [ילדה תחילה] ו-[אח"כ] השנואה – כיצד קובעת התורה: "והיה בן הבכור לשניאה", היפך המציאות שהתרחשה?!
5. וגם לפי זה מהו 'לא יוכל לבכר את בן האהובה' – אינו צריך 'לבכר' אותו, הוא בכור מצד עצמו! והדברים מתמיהים!

סיפור הידוע אודות פסק דין הגר"א

והנצי"ב מכחיש את הסיפור!

פירוש 'העמק דבר' לשאלה הראשונה
והקושי בפירוש – מותיר את השאלה הא'

ופי' מהר"ם ן' חביב [חומת אנוך]

שמדובר שאמנם ילדה האהובה ראשונה, אבל השנואה יצאה פדחתו של בנה ראשונה והחזירה.
[עפ"י פס"ד הרמב"ם בבורים פו"א]

•

אבל עדיין תיקשי: אם יציאת הפדחת שמה 'לידה', אזי נמצא שהעובדה היא שהשנואה ילדה ראשונה, לא כסדר הכתוב! וגם למה נחשוב ש'יוכל לבכר'!?

ועל כולם תגדל התמיהה

שרש"י אינו רואה כל צורך לבאר קושיה עצומה זו

ⓧ

והביאור בפשוטו של מקרא:

מה שאמרה תורה 'והיה הבן הבכור לשנואה' איננה הוראה לאב, [שבאה אח"כ: 'לא יוכל לבכר'] אלא קביעת המציאות האמתית ש'השנואה ילדה ראשונה' ולכן בנה הוא הבכור! אמנם צ"ל שהרי"ז היפך סדר לידתם בפסוק! ועוד, א"כ מה החידוש בכך? פשיטא!

סיפור בהמשכים...

ברם, כשמעיינים בפירושי רש"י דלעיל, שמדגיש את סמיכות שלשת-הפרשיות של 'פת תואר' ל'בכור השנואה' ול'בן סורר ומורה', מתברר שאי אפשר להבין פרשת הבכורה, אלא כחלק מ'סיפור בהמשכים':

רש"י על דברים פרק כא פסוק יא
(יא) ולקחת לך לאשה – לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור, אבל אם נשאה סופו להיות שונאה שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת – אפילו אשת איש:

וממשיך רש"י בפסוק יד
(יד) והיה אם לא חפלת בה – הכתוב מבסרך שסופך לשנאותה:

סיפור 'פת התואר'

ספר דברים פרק כא

(י) כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ידך אליהם בידך ושביט שביט: (יא) וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה:

רש"י על דברים פרק כא פסוק יא
ולקחת לך לאשה – לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור ...

(יב) וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְתָּהּ אֶת רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת צַפְרָנֶיהָ: (יג) וְהִסִּירָהּ אֶת שְׂמֶלֶת שְׂבִיהָ מֵעַלֶּיהָ וַיִּשְׁכַּח בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרַיִם בֶּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעֶלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה:

וצריך להבין:

א. בפסוק יא כבר אמר 'ולקחת לך לאשה', האמנם יש לו בה 'ליקוחין'? הרי אין קידושין תופסים בנכריה?

ב. גם מהו שאומר שוב להלן בפסוק יג [לאחר התהליך של 'ירח ימים']: "ואחר כן תבא אליה ובעלתה [ורק אז] והיתה לך לאשה", הרי שעד עתה, לא היתה בגדר 'אשתו'?

ג. מאי משמע 'שאם אין הקב"ה מתירה – ישאנה באיסור' – שיתאפק?

רש"י ס"ל שלא התירה לו התורה לבא עליה בשדה הקרב אפילו 'ביאה ראשונה!' – ומה שצויתה עליו להקדים תהליך של 30 יום, הוא כשיידע שהיא 'דבר שיש לו מתירין' – יתגבר על יצרו 'וישאנה בהיתר'.

ועפ"י יובן מ"ש: "ולקחת לך לאשה", אינו ש"יפת-התואר' כבר נעשית אשתו, שהרי אין 'ליקוחין' תופסים בה [ולכן לא נאמר: "ולקחתה – ב'מפיק ה"א] – אלא הכוונה, שמה שאתה לוקח אותה ב'שב', [מל' 'מלקוח'] הוא רק למטרת נישואין לאחר שתתגייר [כמבואר בהמשך הפרשה],

הלוחם נשא לעצמו אשה ישראלית במסגרת ה'סיפור בהמשכים', סביר שאותו חייל ה'צדיק' [שהתורה סומכת עליו שיתאפק 30 יום] – היה רווק, לכן 'חשק בה' – כי לא היתה לו 'פת בסלוי'!

מרמז לנו רש"י שכנראה החליט מיד כשהביאה לביתו – לשאת לעצמו אשה ישראלית, כדי שתהיה 'פת בסלוי'!

רש"י על דברים פרק כא פסוק יג
ובכתה את אביה – כל כך למה כדי שתהא בת ישראל שמהא וזו ענבה בת ישראל מתקשטת וזו מתנוולת.

[ישראלית' מאן דכר שמיה? והרי לא אמר 'אשתו שמחה ומתקשטת']

•

נמצא שהתחתן עם שניהם בקירוב זמן [ושתייהן שוות בעיניו 'האחת... והאחת...] אלא שאח"כ הפכה 'יפת התואר' 'לשנואה' כמזכרת עוון... [אף שבן השנואה עיבוח בטהרה לאחר 30 יום] – בהיות 'גיורה – כפוי'... ומהחשש שיוולד לו 'בן סור ומורה'...

אבל העובדה היתה שזו 'השנואה' היא ילדה ראשונה [בהפרש קטן זו מזו]! – למה א"כ אמר הכתוב: וילדו לו בנים האהובה והשנואה?

כי בעיני הבעל נחשב שהאהובה ילדה ראשונה, שנאמר: 'וילדו לו...' [ביחס אליו] האהובה והשנואה – לא שזו הייתה המציאות!

ומאחר ואין יודע בדבר, החליט הבעל שבבוא היום, יכריז ויפרסם שבן האהובה נולד ראשון... [שזהו פירוש 'לבכר' בל' הפעיל] ועל פי תורה יהא נאמן להעיד 'זה בני בכור'!

כמ"ש הרמב"ן דברים כא, טז:
וכל שכן אם לא נלה להודיע קטוא הכור וטען קטוא פקוט והנחילו כאחד מזניו, מדעתו קטוא הכור קטובר בזה ...

מזהירנו התורה: "לא יוכל לבכר", שאסור לו לעשות כך, אלא הוא חייב 'לתת הכרה' לבן השנואה, למרות העדפתו האישית!

הוראה ל'מנחיל' שלא להיות 'נוכל'...
ואולי לכן נאמר: "ביום הנחילו את בניו" ס"ת מותו, אז בהיותו שכיב מרע ומצווה נכסיו לבניו, אין אדם מעיז לשקר וחייב להתוודות על האמת אותה זיף כל ימי חייו. אע"פ ש'בן השנואה' ימא 'בן סורר ומורה'!

הקשר לאלול ועבודת התשובה:

אלול הוא הזמן לצאת למלחמת היצר, באופן של 'על אויבך'... 'ושבית שביו' לקחתו ב'שב'... אשת 'יפת תואר' [בת זוג של הנשמה שהיא 'יפת תואר'] אלא שעליה 'להסיר הבגדים הצואים' לבכות 'ירח ימים' [חודש אלול]...

ואז בא סדר העבודה שיש לו לאדם 'שתי נשים' – שתי נפשות: האהובה [הנה"א] והשנואה [שנעשתה אהובה – הנה"ב]

וילדו לו 'בנים': לשתייהן יש אהבה ויראה!

- האהובה – אהבה טבעית והשנואה – אהבה שכלית
- אהבה טבעית [הדרך הקצרה] של 'האהובה' נולדת תחילה מעת ילדותו
- והשנואה – אהוב"ר שנולדו בנה"ב מהתבוננות [הדרך הארוכה] באים אחרי בר מצוה, כשמפעיל את הדעת.

מדריכתנו התורה:

'כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שניים' – היינו, שהאהבה של נה"ב שנהפכה לה', יש בה עדיפות כפולה ומכופלת 'אהבה כרשפי אש' 'כי הוא ראשית אונו' – רגש האהבה של הבהמית, שורשו מעולם התוהו, אורות מרובים' דרגת ה'בעלי תשובה'.

'קשר כפול' בא לאחר ה'נתק' [פי שניים] ב-כ-ר, בבחינת 'לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמיים' [תשו"ת ותשו"ע]!

